מכון הדר

MECHON HADAR

Intertextuality, Sacrifice and Prayer: A Close Look at the End of the Amidah

Rabbi Elie Kaunfer – kaunfer@mechonhadar.org

Pardes Institute of Jewish Studies - Shiur Clali

I. History and meaning of the blessing

1. The Blessing

1) Accept, YHVH Our God, your nation Israel and their prayers.	1) רְצֵה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם,
2) Return the worship to Your sanctuary [*lit*: speaking place of Your house].	2) וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,
3) And the fires of Israel and their prayers receive with love and acceptance.	3) וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל, וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן,
4) And may the worship of Israel your nation be acceptable always (*tamid*).	4) וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
5) May our eyes witness Your return to Zion in mercy.	5) וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.
6) Blessed are You, YHVH, who returns His presence to Zion.	6) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן.

2. Robert Gordis, "A Jewish Prayer Book for the Modern Age," *Conservative Judaism* 1 (1945), p. 16

In *Retzeih*….the words *Ve-ishei Yisrael* could not be reinterpreted. When these two words are deleted, the prayer becomes a fervent plea for restoration of the center of our faith to Jerusalem.

3. Hamburg 1841 Siddur

רְצֵה, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם, (וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ, וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל, וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל בְּרָצוֹן), וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ. וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים, בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, **שֶׁאוֹתְךָ לְבַדְּךָ בְּיִרְאָה נַעֲבוֹד.**

4. Mishnah Tamid 5:1

The appointed one said to them: "Bless one blessing!" They blessed, read the ten commandments, "*Shema*," "If you hearken," "God said".

The nation blessed three blessings: "True and firm", "Worship" and the priestly blessing. On Shabbat they would add one blessing for the outgoing guard.

4. משנה תמיד ה:א

אמר להם הממונה ברכו ברכה אחת, והן ברכו, קראו עשרת הדברים, שמע, והיה אם שמוע, ויאמר

ברכו את העם שלש ברכות: אמת ויציב, ועבודה. וברכות כהנים; ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא:

5. Mishnah Yoma 7:1

And he blessed on it eight blessings: On the Torah, on the worship, on the thanksgiving, on the forgiveness of sin, on the Sanctuary on its own, on Israel on their own, (on Jerusalem on its own), on the priests on their own, and on the rest of the *Amidah*.

5. משנה יומא ז:א

ומברך עליה שמנה ברכות: על התורה **ועל העבודה**, ועל ההודאה, ועל מחילת העון, ועל המקדש בפני עצמו, ועל ישראל בפני עצמן, (ועל ירושלים בפני עצמה) ועל הכהנים בפני עצמן, ועל שאר התפלה:

6. Rashi's Reconstruction

Rashi to Babylonian Talmud Berakhot 11b

"*Avodah*"—For the worship they did, they would bless after it: "Accept, YHVH our God, the worship of your nation Israel. And the fires of Israel and their prayers receive with acceptance. Blessed… Who receives the worship of His nation Israel with acceptance." Or: "Whom we alone worship in fear."

רש"י תלמוד בבלי ברכות יא:

ועבודה - בשביל העבודה שעשו היו מברכין אחריה "רצה ה' אלהינו עבודת עמך ישראל ואשי ישראל ותפלתם תקבל ברצון, ברוך המקבל עבודת עמו ישראל ברצון", אי נמי "שאותך לבדך ביראה נעבוד".

7. Genizah Fragment, Schechter, JQR 10: 696

Accept, YHVH our God, and dwell in Zion, and Your servants will serve you in Jerusalem.

Blessed are You, YHVH, whom we serve/worship in fear.

רצה ייי אלהינו ושכון בציון ויעבדוך עבדיך בירושלים.

ברוך אתה ייי שאותך ביראה נעבוד

8. Leviticus Rabbah 7:2

Our rabbis said: How do we know that one who "passes before the ark" [i.e. leads the *Amidah*] should mention worship and bow? From this blessing: "Accept, YHVH our God, and dwell in Zion your city […speedily may your worshipers worship you, and in Jerusalem we will prostrate to You]. One who wishes to learn this from here: "The sacrifices of God from the broken-spirited" (Psalms 51:19).

ויקרא רבה (מרגליות) פרשה ז

ורבנן אמרו: מנין לזה שעבר לפני התיבה שהוא צריך להזכיר עבודה ולשוח? מן הדא ברכתא: רצה י"י אלהינו, ושכון בציון [כמאז מהרה יעבדוך עבדיך ובירושלים נשתחווה לך]. מן דבעי ישמעינה מן הכא: "זבחי אלהים רוח נשברה" (תהלים נא:יט).

9. Responsa of Rav Natronai Gaon (ed. Brody), Orah Hayyim 31

As for what you asked for *avodah*, how should we say it?
In the *yeshiva* and the house of our rabbis that are in Babylonia, and in any place where there are Sages, this is what they say: "Accept, YHVH our God, and dwell in Zion Your city soon, and your children will serve/worship you in Jerusalem."

תשובות רב נטרונאי גאון - ברודי (אופק)
אורח חיים סימן לא

וששאלתם בשביל עבודה, היאך אנו אומרין אותה
במתיבתא ובבית רבינו שבבבל ובכל מקום שיש בו חכמים, כך אומרין: רצה י"י אלהינו ושכון בציון עירך מהרה ויעבדוך בניך בירושלים.

10. What are the seams of this blessing?

Babylonian Talmud Pesahim 104a

Rav Yehuda said in the name of Shmuel: One should say the essence of the closing (of the blessing) close to the closing (of the blessing).

תלמוד בבלי מסכת פסחים דף קד עמוד א

ואמר רב יהודה אמר שמואל: המבדיל צריך שיאמר מעין חתימה סמוך לחתימתו.

11. Sifrei Devarim, Parashat Eikev 41

Just as the service of the altar is called service (*avodah*), so too the *Amidah* is called service (*avodah*)

ספרי דברים פרשת עקב פיסקא מא

וכשם שעבודת מזבח קרויה עבודה כך תפלה קרויה עבודה.

12. Comparison of three *berakhot* in the *Amidah*

1) שְׁמַע קוֹלֵנוּ, יְיָ אֱלֹקֵינוּ, חוּס וְרַחֵם עָלֵינוּ,
2) *וְקַבֵּל בְּרַחֲמִים וּבְרָצוֹן אֶת תְּפִלָּתֵנוּ,*
3) כִּי אֵל שׁוֹמֵעַ תְּפִלּוֹת וְתַחֲנוּנִים אָתָּה,
4) וּמִלְפָנֶיךָ, מַלְכֵּנוּ, רֵיקָם אַל תְּשִׁיבֵנוּ.
5) כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים.
6) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה.

1) **הֲשִׁיבֵנוּ** אָבִינוּ לְתוֹרָתֶךָ,
2) **וְקָרְבֵנוּ** מַלְכֵּנוּ **לַעֲבוֹדָתֶךָ**,
3) **וְהַחֲזִירֵנוּ בִּתְשׁוּבָה** שְׁלֵמָה לְפָנֶיךָ.
4) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, **הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה**.

1) **רְצֵה**, יְיָ אֱלֹקֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל וּבִתְפִלָּתָם,
2) **וְהָשֵׁב** אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,
3) וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל, *וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה תְקַבֵּל* ***בְּרָצוֹן***,
4) וּתְהִי **לְרָצוֹן** תָּמִיד **עֲבוֹדַת** יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
5) וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.
6) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, **הַמַּחֲזִיר** שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן.

13. Original blessing?

1) רְצֵה, יְיָ אֱלֹקֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל ~~וּבִתְפִלָּתָם~~,
2) ~~וְהָשֵׁב אֶת הָעֲבוֹדָה לִדְבִיר בֵּיתֶךָ,~~
3) וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל, ~~וּתְפִלָּתָם בְּאַהֲבָה~~ תְקַבֵּל בְּרָצוֹן,
4) וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
5) ~~וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים.~~
6) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, ~~הַמַּחֲזִיר שְׁכִינָתוֹ לְצִיּוֹן.~~

1) רְצֵה, יְיָ אֱלֹקֵינוּ, בְּעַמְּךָ יִשְׂרָאֵל
2) וְאִשֵּׁי יִשְׂרָאֵל תְּקַבֵּל בְּרָצוֹן,
3) וּתְהִי לְרָצוֹן תָּמִיד עֲבוֹדַת יִשְׂרָאֵל עַמֶּךָ.
4) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, **שֶׁאוֹתְךָ בְּיִרְאָה נַעֲבוֹד.**

Or

5) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָרוֹצֶה בָּעֲבוֹדָה.

1) הֲשִׁיבֵנוּ יְיָ אֵלֶיךָ וְנָשׁוּבָה חַדֵּשׁ יָמֵינוּ כְּקֶדֶם:
2) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָרוֹצֶה בִּתְשׁוּבָה.

1) וְלִירוּשָׁלַיִם עִירְךָ בְּרַחֲמִים תָּשׁוּב,
2) וְתִשְׁכּוֹן בְּתוֹכָהּ כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ,
3) וּבְנֵה אוֹתָהּ בְּקָרוֹב בְּיָמֵינוּ בִּנְיַן עוֹלָם,
4) וְכִסֵּא דָוִד מְהֵרָה לְתוֹכָהּ תָּכִין.
5) בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, בּוֹנֵה יְרוּשָׁלָיִם.

II. How do we understand sacrifice in prayer?

14. Tosafot on Menahot 110a

"Michael the archangel stands and sacrifices on it a sacrifice." There are divergent *midrashim* on this: One says the souls of the righteous. Others say he offers fiery sheep. This first opinion is as we say in the eighteen blessings in the "*avodah*" blessing: The *ishei yisrael* and their prayer, may You speedily receive with acceptance. Also some explain the phrase *ishei yisrael* as depending on what preceded it, that is: Return the worship to the sanctuary of Your house, and the *ishei yisrael* as well.

12. תוספות מנחות קי.

"ומיכאל שר הגדול עומד ומקריב עליו קרבן" - מדרשות חלוקין: יש מי שאומר נשמותיהן של צדיקים, ויש מי שאומר כבשים של אש, והיינו דאמרינן בשמונה עשרה בעבודה: ואשי ישראל ותפלתם מהרה באהבה תקבל ברצון, ויש אומרים דקאי אדלעיל: והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל לא מצאתי יותר.

15. Animal vs. Human Sacrifice

Leviticus Rabbah 7:2

Rabbi Abba bar Yudan said: whatever was declared unfit concerning animals was declared kosher for people. Just as an animal was declared unfit: "A blind or broken [animal…do not offer to YHVH, don't put fire to them…] (Leviticus 22:22); so a human was declared fit: "A broken and dejected heart, God doesn't scorn" (Ps51:19).

R. Alexandri said: if a commoner uses a broken vessel, it is a disgrace to him. But the Holy One Blessed be He, all of His vessels are broken, as it says: God is close to the broken-hearted (Psalms 34:19); Who heals the broken hearted (Psalms 147:3)…

ויקרא רבה (מרגליות) פרשה ז

אמ' ר' אבא בר יודן כל מה שפסל בבהמה הכשיר באדם. מה פסל בבהמה עורת או שבור (ויקרא כב, כב), הכשיר באדם לב נשבר ונדכה אלהים לא תבזה (תהלים נא, יט). אמ' ר' אלכסנדרי ההדיוט הזה אם משתמש בכלי שבור גניי הוא לו, אבל הקב"ה כל כלי תשמישיו שבורין הן, דכת' קרוב י"י לנשברי לב (תהלים לד, יט), הרופא לשבורי לב (שם /תהלים/ קמז, ג)...

16. Jerusalem Talmud Berakhot 4:4, 8b

Rabbi Pinhas, Rabbi Levi, and Rabbi Yohanan said in the name of Menahem Degalia: The one who passes before the ark [i.e. leads the prayers]: Don't say to him: "Come and pray." Rather: "Come and sacrifice/draw near. Offer our sacrifices! Satisfy our needs! Wage our battles! Appease on our behalf!"

תלמוד ירושלמי ברכות פרק ד דף ח טור ב /ה"ד

רבי פינחס רבי לוי רבי יוחנן בשם מנחם דגלייא זה שעובר לפני התיבה אין אומר לו בוא והתפלל אלא בוא וקרב עשה קרבינו עשה צרכינו עשה מלחמותינו פייס בעדינו

17. Abraham Joshua Heschel, *Man's Quest for God*, p. 71.

In moments of prayer we try to surrender our vanities, to burn our insolence, to abandon bias, cant, envy. We lay all our forces before him. The word is but an altar. We do not sacrifice. We are the sacrifice…. "It is a miracle that a man survives the hour of worship," the Baal Shem said.